
جلد اول

روز شمار تاریخ ایران

از مشروطه تا انقلاب اسلامی

باقر عاقلی

تهران، ۱۳۸۴

عاقلی، باقر، ۱۳۰۷ -
روزشمار تاریخ ایران: از مشروطه تا انقلاب اسلامی / باقر عاقلی. --
تهران: نامک، ۱۳۸۴.
ج ۲: مصور، عکس.

ISBN: 964-6895-53-0 (دوره)

ISBN: 964-6895-51-4 (ج. ۱)

ISBN: 964-6895-52-2 (ج. ۲)

ص.ع. به انگلیسی: Bagher Agheli: Chronology of Iran (1896-1979)

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

۱. ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۵۷ -- سالشمار. ۲. ایران --
تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴ - ۱۳۲۷ ق. -- سالشمار. ۳. ایران --
پهلوی، ۱۳۰۴ - ۱۳۵۷ -- عکسها. ۴. ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه،
۱۳۲۴ - ۱۳۲۷ ق. -- عکسها. الف. عنوان.

۹۵۵/۰۸۲۰۵ DSR ۱۴۷۶/ع ۱۸۹

۱۳۸۴

۸۴-۱۶۳۶۳ م

کتابخانه ملی ایران

نامک در زبان پهلوی (فارسی میانه) به معنی کتاب و نامه می‌باشد.
نشرکنت تهران: صندوق پستی ۱۱۳۶۵/۴۱۹۷ تلفن: ۶۶۹۵۶۸۷۷

روزشمار تاریخ ایران (جلد اول)

تألیف: دکتر باقر عاقلی

صفحه آرا: فرهاد هادیان

چاپ: سعدی - نوبت چاپ: هفتم، اول نامک ۱۳۸۴

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت دوره ۲ جلدی: ۱۷۵۰۰ تومان

ISBN: 964-6895-51-4

شابک: ۹۶۴-۶۸۹۵-۵۱-۴

شابک دوره ۲ جلدی: ۹۶۴-۶۸۹۵-۵۳-۰

ISBN: 964 - 6895 - 53 - 0 (2 Vol. Set)

تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۱۱-۲۶	ش. ۱۲۷۵ تا ش. ۱۲۸۵ هـ (سال شمار تاریخ)
۲۷-۳۴	ش. ۱۲۸۵ هـ برابر با ۲۲ مارس ۱۹۰۶ تا ۲۲ مارس ۱۹۰۷ میلادی
۳۵-۴۶	» ۱۲۸۶ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۰۷ » ۱۹۰۸ »
۴۷-۵۸	» ۱۲۸۷ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۰۸ » ۱۹۰۹ »
۵۹-۷۲	» ۱۲۸۸ هـ » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۰۹ » ۱۹۱۰ »
۷۳-۸۰	» ۱۲۸۹ هـ » ۲۲ » ۲۲ » ۱۹۱۰ » ۱۹۱۱ »
۸۱-۹۰	» ۱۲۹۰ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۱۱ » ۱۹۱۲ »
۹۱-۹۴	» ۱۲۹۱ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۱۲ » ۱۹۱۳ »
۹۵-۹۶	» ۱۲۹۲ هـ » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۱۳ » ۱۹۱۴ »
۹۷-۱۰۲	» ۱۲۹۳ هـ » ۲۲ » ۲۲ » ۱۹۱۴ » ۱۹۱۵ »
۱۰۳-۱۱۰	» ۱۲۹۴ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۱۵ » ۱۹۱۶ »
۱۱۱-۱۱۶	» ۱۲۹۵ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۱۶ » ۱۹۱۷ »
۱۱۷-۱۲۲	» ۱۲۹۶ هـ » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۱۷ » ۱۹۱۸ »
۱۲۳-۱۳۰	» ۱۲۹۷ هـ » ۲۲ » ۲۲ » ۱۹۱۸ » ۱۹۱۹ »
۱۳۱-۱۳۶	» ۱۲۹۸ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۱۹ » ۱۹۲۰ »
۱۳۷-۱۴۸	» ۱۲۹۹ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۲۰ » ۱۹۲۱ »
۱۴۹-۱۶۸	» ۱۳۰۰ هـ » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۲۱ » ۱۹۲۲ »
۱۶۹-۱۷۶	» ۱۳۰۱ هـ » ۲۲ » ۲۲ » ۱۹۲۲ » ۱۹۲۳ »
۱۷۷-۱۸۴	» ۱۳۰۲ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۲۳ » ۱۹۲۴ »
۱۸۵-۱۹۲	» ۱۳۰۳ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۲۴ » ۱۹۲۵ »
۱۹۳-۲۰۶	» ۱۳۰۴ هـ » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۲۵ » ۱۹۲۶ »
۲۰۷-۲۱۸	» ۱۳۰۵ هـ » ۲۲ » ۲۲ » ۱۹۲۶ » ۱۹۲۷ »
۲۱۹-۲۲۸	» ۱۳۰۶ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۲۷ » ۱۹۲۸ »
۲۲۹-۲۴۲	» ۱۳۰۷ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۲۸ » ۱۹۲۹ »
۲۴۳-۲۵۰	» ۱۳۰۸ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۲۹ » ۱۹۳۰ »
۲۵۱-۲۵۸	» ۱۳۰۹ هـ » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۳۰ » ۱۹۳۱ »
۲۵۹-۲۶۲	» ۱۳۱۰ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۳۱ » ۱۹۳۲ »
۲۶۳-۲۷۰	» ۱۳۱۱ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۳۲ » ۱۹۳۳ »
۲۷۱-۲۷۸	» ۱۳۱۲ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۳۳ » ۱۹۳۴ »
۲۷۹-۲۸۴	» ۱۳۱۳ هـ » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۳۴ » ۱۹۳۵ »
۲۸۵-۲۹۴	» ۱۳۱۴ هـ » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۳۵ » ۱۹۳۶ »
۲۹۵-۳۰۰	» ۱۳۱۵ هـ » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۳۶ » ۱۹۳۷ »

۳۰۱-۳۰۶	۱۳۱۶ هـ. ش برابر با ۲۱ مارس ۱۹۳۷ تا ۲۱ مارس ۱۹۳۸ میلادی
۳۰۷-۳۱۲	» ۱۳۱۷ » » » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۳۸ » ۱۹۳۹ »
۳۱۳-۳۱۸	» ۱۳۱۸ » » » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۳۹ » ۱۹۴۰ »
۳۱۹-۳۲۴	» ۱۳۱۹ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۴۰ » ۱۹۴۱ »
۳۲۵-۳۴۴	» ۱۳۲۰ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۴۱ » ۱۹۴۲ »
۳۴۵-۳۵۴	» ۱۳۲۱ » » » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۴۲ » ۱۹۴۳ »
۳۵۵-۳۶۴	» ۱۳۲۲ » » » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۴۳ » ۱۹۴۴ »
۳۶۵-۳۷۴	» ۱۳۲۳ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۴۴ » ۱۹۴۵ »
۳۷۵-۳۸۸	» ۱۳۲۴ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۴۵ » ۱۹۴۶ »
۳۸۹-۴۰۲	» ۱۳۲۵ » » » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۴۶ » ۱۹۴۷ »
۴۰۳-۴۱۲	» ۱۳۲۶ » » » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۴۷ » ۱۹۴۸ »
۴۱۳-۴۲۰	» ۱۳۲۷ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۴۸ » ۱۹۴۹ »
۴۲۱-۴۳۰	» ۱۳۲۸ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۴۹ » ۱۹۵۰ »
۴۳۱-۴۴۴	» ۱۳۲۹ » » » ۲۱ » ۲۲ » ۱۹۵۰ » ۱۹۵۱ »
۴۴۵-۴۶۲	» ۱۳۳۰ » » » ۲۲ » ۲۱ » ۱۹۵۱ » ۱۹۵۲ »
۴۶۳-۴۸۴	» ۱۳۳۱ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۵۲ » ۱۹۵۳ »
۴۸۵-۴۹۱	» ۱۳۳۲ » » » ۲۱ » ۲۱ » ۱۹۵۳ » ۱۹۵۴ »

ضمائم وتعلیقات

۴۹۵-۴۹۶	نطق مظفرالدینشاه در افتتاح مجلس
۴۹۶-۴۹۷	قرارداد ۱۹۰۷ روس و انگلیس
۴۹۷-۴۹۸	استعفای نیکلا امپراطور روسیه
۴۹۸-۴۹۹	بیانیه نئین و تروتسکی
۴۹۹-۵۰۲	اعلامیه وثوق الدوله و قرارداد ۱۹۱۹
۵۰۳-۵۰۵	متن اعلامیه سیدضیاءالدین
۵۰۵-۵۰۶	متن اعلامیه سردار سپه
۵۰۶-۵۰۸	مسبب کودتا
۵۰۸-۵۱۱	بیانیه سردار سپه در فتح قلعه چهریق
۵۱۱-۵۱۲	حزب دموکرات و سردار سپه
۵۱۲-۵۱۵	اخراج محمدحسن میرزا ولیمهد
۵۱۵-۵۱۹	پیمان اتحاد بین ایران، شوروی، انگلیس
۵۱۹-۵۴۰	جدال دکتر مصدق و سیدضیاءالدین
۵۴۰-۵۴۵	تقی زاده و قرارداد ۱۹۳۳
۵۴۵-۵۵۴	نامه های قوام السلطنه به شاه
۵۵۴-۵۵۴	اعلامیه قوام در سال ۱۳۳۱
۵۵۵-۵۷۰	نام اشخاص
۵۷۱-۵۸۰	فهرست تصاویر
۵۸۱-۵۸۲	منابع و مأخذ

دیباچه چاپ دوم

جلد نخست «روزشمار تاریخ ایران» (از مشروطه تا انقلاب اسلامی) در اواخر سال ۱۳۶۹ انتشار یافت و با استقبالی که از سوی دانش‌پژوهان و خوانندگان ارجمند روبرو شد زودتر از انتظاری که می‌رفت ناباب گردید و بر اثر درخواست مکرر متقاضیان اقدام به تجدید چاپ آن نمودیم.

خوانندگان ارجمند کتباً و شفاهاً و نیز در مطبوعات ضمن اظهار لطفهایی که کرده بودند تذکرات بجا و سودمندی کرده بودند که در این چاپ برای هرچه کاملتر و منقح‌تر ساختن کتاب آنها را مورد ملاحظه و توجه قرار دادیم و این امر خود موجب به تأخیر افتادن چاپ جدید کتاب گردید.

چاپ جدید «روزشمار تاریخ» نسبت به چاپ قبل تفاوتهایی یافته است که فهرست‌واره به اطلاع خوانندگان ارجمند می‌رسانیم:

(۱) برای اطلاع علاقه‌مندان از وقایع پیش از مشروطیت و علل و جهات صدور فرمان مشروطیت چند سالی از وقایع آن دوران را به اختصار بر مطالب کتاب افزودیم، به عبارت دیگر سالشمار تاریخ ایران از قتل ناصرالدین شاه تا صدور فرمان مشروطیت تهیه و همراه با تصاویری از بازیگران آن صحنه فراهم و درج گردید، که خود دورنمایی است از وضع آشفته و درهم سیزده سال دوران سلطنت مظفرالدین شاه.

(۲) اخبار مهم و درخور ذکری به سالهای مشروطیت اضافه گردید که بر روی هم متجاوز از هزار خبر می‌باشد.

(۳) تعداد عکسهای ارائه شده در این چاپ بیش از پانصد و پنجاه قطعه می‌باشد که نسبت به چاپ پیشین که حاوی ۲۰۰ قطعه عکس بود بر تعداد تصاویر حدود ۳۵۰ قطعه افزودیم و سعی کردیم برای اغلب افرادی که در کتاب از آنها نامی به میان آمده قطعه عکسی ارائه نماییم که البته کاری بس دشوار بود و خوشبختانه توانستیم به این مقصود دست یابیم.

(۴) بر اثر افزایش خبر و تصاویر، تعداد صفحات چاپ جدید به ۵۸۴ صفحه می‌رسد که از چاپ قبل که ۴۸۴ صفحه بود بیشتر است، هر چند برای جلوگیری از حجم بیشتر کتاب بخشی از تعلیقات چاپ نخست را حذف نمودیم.

۵) در چاپ قبل به علت نوع کاغذ و اشکالات چاپ، عکسها از کیفیت مورد انتظار برخوردار نبودند و در این چاپ کوشیدیم چاپ عکسها از کیفیت خوبی برخوردار گردند.

در خاتمه لازم می‌دانیم از تمامی کسانی که در تدوین این اثر ما را یاری داده‌اند و نیز افرادی که از سر لطف ما را تشویق کرده و تذکرات بجایی داده‌اند تشکر و قدردانی گردد. امیدواریم این اثر به عنوان مرجعی سودمند مورد استفاده خوانندگان و دانش‌پژوهان ارجمند واقع گردد و از آن بهره لازم را ببرند.

www.ketab.ir

دیباچه

روزشمار تاریخ (کرونولوژی) که به آن تقویم وقایع و گاهنامه نیز اطلاق شده است عبارت از ثبت وقایع و حوادث تاریخی به ترتیب زمان وقوع و این شیوه‌ای در تاریخ‌نویسی است که اخیراً بعضی از وقایع‌نگاران پیش گرفته‌اند. البته در زمانهای گذشته این شیوه تاریخ‌نگاری مرسوم بوده است. در قرن اخیر در ایران نیز بعضی از مورخین و وقایع‌نگاران دست به چنین کاری زده‌اند ولی هیچکدام دنباله پیدا نکرده است، مثلاً «حقایق الاخبار ناصری» و «روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه» که با شیوه‌ای خاص و افکاری مختلف نوشته شده است. در خاطرات اعتمادالسلطنه جنبه‌های انتقادی آن بیش از جنبه‌های خبری است و اصولاً اخبار عمومی و مردمی و حوادث روزانه جامعه در آن کمتر دیده میشود. کتب «منتخب التواریخ» مظفری و «افضل التواریخ» نیز حاوی اخبار دولتی و درباری است.

در سالهای اخیر چند نفر به تألیف کرونولوژی تاریخ ایران پرداخته‌اند که نخست باید از شادروان دکتر بهاء‌الدین بازارگاد نام برد که ۲۵ قرن تاریخ ایران را به اختصار در آن گنجانیده و جز قرن اخیر بقیه قرون کلی و بدون تعیین روز و ماه و حتی در بعضی از موارد سال است. محمدجواد بهروزی نیز کتابی تحت عنوان «تقویم تاریخی، فرهنگی و هنری ۲۵۰۰ ساله» به گونه‌ای که ذکر شد منتشر کرده که در حقیقت کلیانی از تاریخ ایران است. کتاب دیگری تحت عنوان «گاهنامه پهلوی» در سه جلد انتشار یافته که متضمن اخبار خاصی است. با توجه به فقدان چنین کتابی بعضی از دوستان و دانش‌پژوهان در مقام تشویق نگارنده به تهیه آن برآمدند و ابتدا قرار بود این کار مهم به صورت گروهی انجام بگیرد ولی در مراحل عمل و تنظیم تنها ماندم و قریب پنج سال در این امر خطیر ممارست نمودم و سرانجام بخشی از آن بعنوان روزشمار عصر مشروطیت (۷۳ سال) تهیه و تقدیم علاقمندان میشود.

خوشبختانه بعد از استقرار مشروطیت و آزادی نسبی، نشریات در ایران

افزایش یافت و روزنامه‌ها و مجلات مختلفی در تهران و سایر شهرهای ایران انتشار یافتند که همه گونه اخبار در آنها درج می‌گردید. صورت مذاکرات نمایندگان ادوار مختلف مجلس نیز درخور توجه بوده و حاوی اخبار مهم است. علاوه بر آن کتابهای انتشار یافته که متضمن وقایع روزانه است مانند «تاریخ مشروطه» و «تاریخ ۱۸ ساله آذربایجان»، تألیف احمد کسروی و «روزنامه اخبار مشروطیت» تألیف سیداحمد نفرشی حسینی و «واقعات اتفاقیه در روزگار» نوشته محمد مهدی شریف کاشانی و بالاخره کتب «آبی و نارنجی» قابل استفاده و استناد هستند ولی هرکدام از کتب مزبور زمان کوتاهی از وقایع را دربر می‌گیرد.

کتاب حاضر در دو بخش انتشار می‌یابد. بخش اول مربوط به وقایع روزانه ایران از ۱۴ مرداد ۱۲۸۵ خورشیدی تا پایان روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ می‌باشد. بخش دوم مربوط به وقایع و اخبار از ۲۹ مرداد ۱۳۳۲ تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ است، علاوه بر آن قریب پانصد قطعه عکس نیز در دو بخش چاپ شده که برای آنها فهرست تهیه شده است.

برای تهیه اخبار این کتاب غالب روزنامه‌ها، مجلات، سالنامه‌ها و کتب مختلف مورد مطالعه و استفاده قرار گرفته و از آنها فیش برداری شد. سعی بر این بوده است که حوادث و وقایع مهم تاریخی که ارتباط با سیاست داخلی و خارجی و فرهنگ و تمدن و زندگی مردم دارد آورده شود و بندرت نیز چند خبر خارجی که در تاریخ ایران مؤثر بوده است نقل گردیده و همچنین تلاش زیادی معمول شده است تا اگر تضاد و اختلافی از لحاظ تاریخ وقوع حوادث و اخبار در منابع مختلف وجود دارد برطرف گردد.

برای بعضی از اخبار مؤلف زیرنویس نوشته است تا ذهن خواننده روشن شود و در حوادث مهم تاریخی هم سعی شده است منابع معرفی شود تا پژوهشگران با مراجعه به منابع اصلی اطلاعات بیشتری بدست آورند.

بخش مهمی از کتاب اختصاص به ضامم و تعلیقات دارد. علاوه بر متن قراردادها، پیمان‌های نظامی، اعلامیه‌های مهم، نطق‌ها، مقالات مهم و حساسی هم که توسط مورخین یا صاحب نظران تهیه و انتشار یافته است گردآوری شده تا خواننده در بعضی از اخبار اطلاعات جامعی بدست بیاورد. در حقیقت ضامم و تعلیقات مجموعه‌ای جالب و خواندنی است که خود به تنهایی کتابی مجزا و شیرین است.

کتاب حاضر بدون شک بعنوان یک مرجع برای محققین و مورخین و پژوهشگران و دانشجویان قابل استفاده است و می‌توانند با مراجعه بدان، تاریخ وقوع حوادث را بدست بیاورند. سبک و نگارش کتاب دربرگیرنده سبک نویسندگی زمان است. و کلمات و لغاتی بکار گرفته شده است که در آن زمان مرسوم و متداول بوده است. من باب مثال «رئیس الوزراء» و «نخست وزیر» هردو استعمال شده است یعنی از روزیکه فرهنگستان «نخست وزیر» را جایگزین «رئیس الوزراء» نمود دیگر کلمه مزبور بکار

برده نشده است. در مورد القاب و درجات نظامی نیز این رویه اتخاذ گردیده است. تا سال ۱۳۰۴ خورشیدی که انتخاب نام خانوادگی و اخذ شناسنامه اجباری شد، افراد و مقامات کشوری و لشگری و صاحبان مشاغل آزاد و اهل علم حتی کسبه دارای لقب بودند مانند مشیرالدوله، سردار رفعت، معین التجار، صدرالعلماء در جای خود این القاب استعمال شده ولی پس از انتخاب نام خانوادگی از استعمال القاب سابق خودداری شده و فقط به ذکر نام و نام خانوادگی اکتفا شده ولی در فهرست اعلام باین نکته توجه شده است و در مقابل نام و نام خانوادگی لقب سابق او آمده است، مانند حسین پرنیا (مؤتمن الملک)، یا اسدالله قدیمی نوائی (مشار السلطنه).

در خاتمه از کلیه دوستان و همکاران که در تهیه اخبار کتاب، چاپ و صفحه‌بندی و صحافی ما را یاری نموده‌اند سپاسگزاری میشود.

باقر عاقلی